

ЄС У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ XXI СТОЛІТТЯ: ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито інформаційно-комунікативний аспект сучасного розвитку Європейського Союзу, а також охарактеризовано теоретичні підходи до дослідження європейської публічної діяльності.

Ключові слова: комунікативна політика, інформаційна служба, європейська публічна діяльність, соціальні мережі, ЄС.

Наукове дослідження проблем впливу інформації на всі сфери життєдіяльності людини розпочалось ще в кінці XX століття. Зокрема, еволюція наукової політологічної думки з питань інформаційного суспільства та інформаційно-комунікативних технологій (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, І. Валлерстайн, Ж. Дюррозель, Дж. Розенау, Ж.-М. Гуехенно, Д. Стоун, С. Ромм, К. Мюллер, Ч. Шмітц та ін.) свідчить про те, що будь-яка внутрішньополітична проблема (економічна, соціальна, екологічна, військова тощо), яка є предметом державної політики, знаходить відображення на зовнішньому рівні функціонування політичної системи будь-якої держави. Дж. Най-мол., Д. Роткопф, М. Лібіскі, Т. Мартін, Д. Роналд, Дж. Шульц, Дж. Арквілла, Д. Ронфелдт, Р. Соломон, В. Дізард-мол., Е. Антоін, Г. Геераертс та інші розглядають перерозподіл політичного впливу держави в сучасних міждержавних відносинах, процеси політичної десуверенізації держави, відзначаючи вплив мережі Інтернет на політичну владу для оптимізації політичних функцій держави в сучасному інформаційному середовищі. Г. Сміт, Дж. Купер, Ш. Браун, М. Леонард, Л. Нобл, Й. Курбалія, К. Рана, Д. Каппелер, А. Маттеуччі та інші обґрунтували використання сучасних комуніка-

**ППЧЕНКО Н.О.,
кандидат політичних наук,
асистент кафедри
міжнародної інформації,
Інститут міжнародних
відносин
Київського національного
університету
імені Тараса Шевченка**

тивних технологій як інструменту політичної влади на зовнішньо- та внутрішньополітичному рівнях існування держави.

Дослідженню соціально-політичної складової мережі Інтернет присвячено окремі наукові праці, зокрема, О. Зернецької, В. Королька, Є. Макаренко, Є. Камінського, Г. Почепцова, В. Бебика, П. Сардачука, О. Кулика, О. Ялової, О. Кучмій, О. Шевченко, Д. Дубова, Н. Білан тощо. Загальні проблеми політичного впливу інформаційно-комунікаційних технологій на політичну діяльність держави висвітлено в наукових працях Л. Губерського, М. Михальченка, В. Гондюла, В. Бруза, Є. Тихомірової, О. Сосніна, М. Рижкова, А. Шинкарука, М. Розумного, І. Жовкви, А. Наджоса, О. Флюр, В. Александрюка та інших, в яких з'ясовуються проблеми політичного прогнозування, міжкультурного співробітництва та забезпечення національних інтересів України в сучасному інформаційному середовищі.

Нові напрями політики ЄС щодо публічної комунікації наднаціональних інститутів з громадянським суспільством Європи було викладено в «Білій книзі про європейську політику комунікацій» (2006 року), в якій підкреслюється, що за останні десятиліття Європейський Союз зазнав перетворень і взяв на себе широкий спектр завдань, що стосуються багатьох аспектів життєдіяльності європейського суспільства [1]. Головна мета «Білої книги» – об'єднання зусиль національних, регіональних та локальних владних структур країн-членів ЄС; європейських політичних партій; громадянського суспільства задля європеїзації національних спільнот і поглиблення європейської ідентичності. Комунікативна політика ЄС має забезпечити інструменти та сприятливі умови, форуми для дебатів та канали публічної комунікації, що нададуть громадськості доступ до інформації про діяльність наднаціональних інститутів і можливість впливати на прийняття їх рішень. «Біла книга» окреслює виклики євроінтеграції та визначає стратегію європейських інститутів, країн-членів, місцевих і регіональних урядів, неурядових організацій та європейської спільноти щодо нової комунікативної політики ЄС.

Лісабонський договір зумовив розвиток європейської інтеграції як якісно нового рівня суспільно-політичної трансформації наднаціонального об'єднання, спричинив остаточне скасування економічних бар'єрів між державами, які беруть участь в інтеграційному процесі, перехід до наступного етапу функціонування економічного і валютного союзу, поглиблення комунікативної полі-

тики як процесу інтерактивного зв'язку з європейською спільнотою, проведення спільної зовнішньої політики та визначення стратегії політичного партнерства ЄС із провідними акторами міжнародних відносин.

У дослідженні «ЄС як публічна сфера» (2007 р.) дослідник європейської інтеграції К.Х. де Вріз виділив три теоретичні підходи до дослідження європейської публічної діяльності: утопічний, елітарний та реалістичний. Зокрема, утопічний підхід зумовлює дослідження «істинно» європейської публічної діяльності, тобто наднаціональна, загальноєвропейська публічна сфера розглядалась як комунікативний простір, який вимагає використання спільної мови, спільної ідентичності й транснаціональної системи мас-медіа. Пізніше представники цього підходу відмовились від попередньої ідеї і визнали, що ЄС – це не співтовариство, яке здійснює спільну комунікацію, а співтовариство для обміну досвідом публічної діяльності [2].

Елітарний підхід розглядається як дослідження конкретних випадків і сегментів публічної діяльності, серед яких існує або може існувати європейська публічна сфера. У рамках елітарного підходу Європейський Союз сприймається як сегментований простір, що складається з кількох публічних сфер, еліти яких здійснюють між собою комунікації лише щодо конкретних проблем, переважно політичних та економічних. Таким чином, комунікації між елітами відбуваються переважно на національному рівні, а функціонування загальноєвропейських медіа лише частково сприяє формуванню спільної громадської сфери.

Реалістичний підхід обґрунтовує дослідження європеїзації національного громадського життя, оскільки наявність наднаціональної європейської публічної сфери залежить від спектру загальноєвропейських тем та транс'європейських акторів, які функціонують за межами національних держав. Також у рамках реалістичного підходу виділяють «вертикальну та горизонтальну європеїзацію, де «вертикальна європеїзація» – процес, коли національні суб'єкти набувають статусу європейських акторів за допомогою участі публічних осіб у національних дебатах щодо європейських питань, а «горизонтальна європеїзація» – співфункціонування національних та наднаціональних комунікативних суб'єктів, які діють у країнах-членах ЄС.

Таким чином, головними напрямками комунікативної політики ЄС та публічної комунікації визначено вирішення спільних європейських проблем, висвітлення загальноєвропейських тем як у прямих політичних дискусіях, так і через призму

національних мас-медіа тощо. Європейські фахівці стверджують, що у ЄС переважає «вертикальна європеїзація», а саме: обговорення з європейською громадськістю проблем імміграційної, спільної грошової політики, подолання фінансової кризи, подальший розвиток наднаціональних структур тощо на рівні публічних дискусій і на рівні експертного аналізу таких дискусій у європейських мас-медіа. Так, аналіз газетних шпальт ФРН, Франції, Великої Британії, Італії та Іспанії (2000 р.) засвідчив існування перехресних посилянь і транснаціональних резонансних політичних комунікацій щодо конкретних представників або інститутів ЄС. Під час дослідження було виділено три види «європейських новин»: загальноєвропейські новини; національні новини з другорядним акцентом на європейських подіях; національні новини з акцентом на внутрішніх подіях і частково на новинах у вигляді європейського моніторингу або риторики. Дослідження телевізійних каналів ФРН, Великої Британії, Франції, Австрії та Данії в 2007 році показало, що незважаючи на зростання європеїзації новин за останні 20 років практично немає посилянь на «європейськість» національних спільнот.

Дослідниками було виділено й концептуальні підходи до європейської публічної діяльності: 1) концепцію історико-соціологічних перспектив розвитку європейської публічної сфери, тобто дослідження інституціональних механізмів, через які здійснюється взаємодія в різних культурах та з'ясується роль посередників – публічних інтелектуалів, лідерів думок – на індивідуальному й соціальному рівнях; 2) концепцію національних, регіональних та глобальних викликів щодо структуризації європейської публічної сфери, яка представляє роль публічної сфери в сучасній політиці, зміни національної публічної діяльності через вплив інтернаціоналізації політики; 3) концепцію щодо впливу мас-медіа на європейську публічну сферу як ідеологічне та нормативне підґрунтя європейської політики у сфері мас-медіа; 4) концепцію щодо ролі мережі Інтернет та віртуальних співтовариств для розвитку європейської публічної сфери; 5) концепцію щодо впливу європейських меншин на перспективи розбудови європейської публічної сфери [3–5].

Таким чином, європейські фахівці стверджують, що для створення єдиного європейського комунікативного простору необхідно, щоб існували горизонтальні і вертикальні взаємозв'язки між наднаціональними, національними і транснаціональними публічними акторами; соціальні й політичні актори були взаємопов'язані і співпрацювали один

з одним за межами існуючих національних кордонів; соціальні й політичні діячі створювали на європейському рівні мережі, що входять і конкурують з існуючими транс європейськими мережами [6]. Відтак новий транс європейський комунікативний простір має конкурувати з історично існуючими національними комунікативними просторами, й доповнювати їх.

Дослідженнями сутнісних характеристик комунікативної політики ЄС займаються моніторингові, наукові та експертно-аналітичні інституції, зокрема Євросфера, Центр європейських політичних комунікацій, Євробарометр, Мережа європейського руху Німеччини, які вивчають громадську думку щодо європеїзації національних спільнот, ставлення громадськості до прозорості ухвалення наднаціональних рішень, до поведінки політичних лідерів ЄС і їх співробітництва з національними урядами й політиками тощо.

Також для реалізації завдань у сфері комунікації, на рівні наднаціональних інституцій ЄС створено окремі інформаційні служби, які здійснюють не лише інформування зовнішньої і внутрішньої аудиторії щодо стану розвитку інтеграційного утворення, а й займаються позиціонуванням ЄС на міжнародній арені. Зокрема, з цією метою створено спільну інформаційну службу ЄС «Europe Direct» («Європа на дроті»), яка здійснює інформування громадськості про політику ЄС, відповідає на запити та надає інформацію офіційними мовами Європейського Союзу. Представники служби також працюють у всіх країнах Європейського Союзу в інформаційних центрах і в Європейських центрах культури й документації.

У кожній державі-члені ЄС діють інформаційні парламентські служби, які виконують функції посередників між парламентом та громадськістю, зокрема функцію спілкування з громадськістю покладено на головний департамент з питань комунікації, до складу якого входить прес-служба Європейського парламенту; прес-служба спікерів; прес-служба директорату ЄС «Інформаційне суспільство і мас-медіа» і спікера парламенту, а також управління з питань інформації та зв'язків з громадськістю. Завданням головного департаменту з питань комунікації при Європейському парламенті є інформування про роль, діяльність і позицію Європейського парламенту щодо різних питань; поширення інформації і парламентської документації в бібліотеках країн-членів ЄС, серед служб і комітетів Європарламенту, інших європейських структур. При цьому цільовими групами виступає громадськість країн-членів ЄС, мас-медіа та лідери

громадської думки (асоціації, громадянські організації, місцеві представники), які активно беруть участь в обговоренні проблем, пов'язаних із формуванням європейської ідентичності [7, 8].

З метою забезпечення належної комунікації при Раді ЄС створено центральний секретаріат, до складу якого входять прес-центр, прес-служба, аудіовізуальний відділ та відділи медіа-моніторингу й координації роботи в мережі Інтернет, які готують різноманітні інформаційно-аналітичні матеріали. Зокрема, під час зустрічей Ради ЄС прес-служба поширює декларації та попередні висновки голови Ради щодо питань, винесених на обговорення та з якими можна ознайомитися на веб-сайті Ради Європейського Союзу в розділі «Press». Також комунікативні відділи розробляють прес-пакети для журналістів, до яких входить календар головування держав і попередній порядок денний засідань Ради ЄС; оголошення про терміни проведення прес-конференцій, конференцій головної країни та громадських обговорень і дебатів; резюме про майбутні події за темами; довідкові матеріали, опубліковані до початку кожної сесії Ради ЄС; висновки, які будуть прийняті; прес-релізи і декларації з питань спільної зовнішньої і безпекової політики; прес-релізи про підписані міжнародні угоди. Спілкування з громадянами ЄС та представниками світової громадськості здійснюється за допомогою електронної пошти, SMS-повідомлень або через соціальні медіа (Twitter, Facebook і YouTube) [9].

Європейська комісія має найбільший серед усіх інститутів Європейського Союзу департамент з питань комунікації, який складається з адміністрації прес-служби; відділу координації та планування звернень до спікерів; відділу з питань акредитації. Зокрема, до завдань департаменту належить надання офіційних заяв або коментарів щодо позиції Європейської комісії та Президента ЄС, при цьому кожен прес-секретар відповідає за конкретний напрям діяльності Єврокомісії [10].

Оскільки в інституційній системі ЄС Європейська комісія займає надзвичайно важливе місце й наділена широкими повноваженнями щодо розроблення вторинного законодавства, здійснення спільної європейської політики, контролю над дотриманням європейського права, тому департамент Європейської комісії з питань комунікації поширює велику кількість інформаційного матеріалу та здійснює активну комунікацію з політичними акторами ЄС.

Так, у рамках здійснення публічної діяльності департамент з питань комунікації готує і розпов-

сюджує прес-релізи «RAPID» щодо важливих подій (<http://europa.eu/rapid>) та проводить «Прес-брифінг вдень», який відбувається щодня в прес-залі головної будівлі Європейської комісії й участь в якому беруть представники генеральних директоратів та комісари ЄС. Прес-брифінг проводиться англійською і французькою мовами (щосереді – офіційними мовами ЄС) і транслюється за допомогою телебачення «Europe by Satellite» і «Online Press Room»

(http://europa.eu/press_room/index_en.htm).

З метою забезпечення цілодобового інформування світової громадськості про поточні події в європейських інститутах і Європейському Союзі створено відділ «Europe by Satellite», який керує діяльністю двох транс'європейських телевізійних каналів, що транслюються офіційними мовами країн ЄС. Також генеральний директорат Європейської комісії співпрацює з 12-ма європейськими радіостанціями для передавання програм про Євросоюз, які об'єднані в єдину мережу радіостанцій під назвою «EURANET» і координуються «Deutsche Welle» та «Radio France International» [11].

Головним електронним ресурсом є веб-сайт Європейського союзу, через який можна знайти веб-сайти всіх інституцій ЄС, інформацію про офіційні особи, спільну політику ЄС, рішення, резолюції і регламент роботи; портал працює 23-ма офіційними мовами Європейського Союзу. У мережі Інтернет, крім відкритих акаунтів у соціальних мережах, створено розділ на «YouTube» під назвою «EU Tube», який містить інформаційні відеоматеріали про Європейський Союз та його інститути, надані службою аудіовізуальних послуг генерального директорату Європейської комісії із зовнішніх зв'язків [12].

Також департамент Європейської комісії з питань комунікації створив портал безплатної тематичної аудіовізуальної інформації про Європейський Союз, зокрема кожен бажаючий може отримати якісні відеоматеріали про ЄС, які подаються в кількох формах «stockshot» (необроблений оригінальний матеріал), «videoclip» (короткий фільм про одну подію), «video news release» (відеонювини), «documentary» (документальний фільм); аудіоматеріали у форматі mp3 і подкасту; фотоматеріали у форматі jpeg, а також підписатись на розсилку новин за допомогою електронної пошти або «rss». Служба аудіовізуальної інформації при Європейській комісії безкоштовно надає журналістам інформацію для роботи, пов'язаної з тематикою Євросоюзу, теле- і радіостудії в головній будівлі Європейської комісії. Також діє віртуальний

прес-зал (прес-зал в режимі онлайн), за допомогою якого можна отримати доступ до актуальної інформації та ознайомитися з новинами про важливі події ЄС [13].

Задля здійснення активної комунікації на рівні ЄС, національних держав та інших країн світу відкрито Представництва ЄС. Зокрема, головним завданням Представництва ЄС в Україні є сприяння політичним та економічним зв'язкам між Україною та Європейським Союзом через підтримання ефективного діалогу з урядовими установами та підвищення поінформованості про Європейський Союз, його установи й програми; інформування громадськості про розвиток Європейського Союзу; роз'яснення та відстоювання окремих аспектів політики ЄС; участь у впровадженні програм зовнішньої допомоги Європейського Союзу [14].

З метою підвищення рівня поінформованості про Європейський Союз і його політику, а також для їх кращого розуміння відділ преси та інформації Представництва ЄС в Україні займається різноманітною інформаційною та комунікативною діяльністю, яка охоплює веб-сайт Представництва, спеціалізовані інформаційні бюлетені, публікації та брошури, аудіовізуальні матеріали та інформаційні заходи про Європейський Союз та відносини між Україною і ЄС.

Також відділ преси та інформації організовує інтерв'ю з урядовцями ЄС, проводить прес-конфе-

ренції, семінари та зустрічі з журналістами в Представництві та регіонах України, публікує прес-релізи з подій, пов'язаних із ЄС, організовує візити представників преси до установ ЄС. Існує можливість підписатися на розсилку Представництва ЄС і регулярно отримувати новини ЄС у формі щотижневого інформаційного бюлетеня ЄС та інформаційного бюлетеня з питань співробітництва між Україною та ЄС, що виходить двічі на місяць [14].

Таким чином, активне використання сучасних інформаційно-комунікативних засобів дає змогу Європейському Союзу успішно спілкуватись із внутрішньою і зовнішньою аудиторією з метою позиціонування інтеграційного утворення на міжнародній арені, реагувати на нагальні потреби європейської спільноти, глибше зрозуміти тенденції європейської та світової громадської думки, досліджувати переваги та недоліки взаємодії між європейськими політичними інститутами і громадськістю. Однак використання інформаційно-комунікативних засобів як інструменту зовнішньої політики може водночас мати позитивний і негативний характер. Так, позитивним аспектом є якісна зміна системи управління Європейським Союзом як унікального політико-територіального утворення, а негативним є низький рівень Інтернет-безпеки, що вимагає формування нової стратегії забезпечення інформаційної безпеки не лише на рівні ЄС, але й міжнародному рівні.

ПОСИЛАННЯ

1. The concept of the European Public Sphere // European Public Sphere(s): Uniting and Dividing. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.valt.helsinki.fi/blogs/eupus/post5.htm>
2. Claes H.deVreese The EU as a public sphere (University of Amsterdam, Department of Communication Science) // Living Rev. Euro. Gov., Vol. 2, (2007), No.3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.livingreviews.org/lreg-2007-3>
3. Hakan G. Sicakkan Trans-Europeanizing Political Spaces in Europe // Eurosphere online working paper series. September 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurospheres.org/publications/workpackage-reports/>
4. Creutz-Kämpfi K., Holley P., Kraus P. A., Laine P., Warius J. Assessing Transnational Spaces // Eurosphere Online Working Paper Series. October 2011 <http://eurospheres.org/publications/workpackage-reports/>
5. Ruud Koopmans and Jessica Erbe Towards a European public sphere? Vertical and horizontal dimensions of Europeanised political communication // Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), 20-22 June 2003 – 25 p.
6. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці // Аналітично-інформаційне видання. – К., 2011. – 92 с.
7. Головний департамент з питань комунікації при Європейському парламенті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/00d7a6c2b2/Directorate-General-for-Communication-%28Secretariat%29.html?tab=eParliament_secretariat_dgcomm
8. Європейський Парламент. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu>
9. Рада ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu>
10. Європейська комісія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/index_en.htm
11. Головний департамент Європейської комісії з питань комунікації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dgs/communication/about/contact_us/staff/index_en.htm
12. Офіційний веб-сайт ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu/>
13. Представительство Европейского союза в Беларуси: Как работает Европейский союз // Справочник для бело-

русских журналистов. – Минск, 2010. – 48 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: eeas.europa.eu/delegations/belarus/.../how_the_eu_works_ru.pdf

14. Представительство ЕС в Україні. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm

Pipchenko N.O. EU in international relations XXI century: information – communicative aspect/ Taras Shevchenko National University of Kyiv.

In the article are described the modern communication policy of the European Union and the author proposes a complex approach that looks at the role of new media as a tool of external communication, because new media such as blogs, Twitter, Facebook and YouTube, have played a major role in episodes of contentious political action.

Keywords: communication policy, information services, European public sphere, social network, the EU.

Пипченко Н.А. ЕС в международных отношениях XXI столетия: информационно-коммуникативный аспект/ Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

В статье раскрыто суть информационно-коммуникативного аспекта развития Европейского Союза, а также исследованы теоретические подходы к изучению европейской публичной деятельности.

Ключевые слова: коммуникативная политика, информационная служба, европейская публичная деятельность, социальные сети, ЕС.

Стаття надійшла до редколегії 2.03.2012

Прийнята до друку 15.03.2012